

Friskolevinsterna

Åsa-Nisse Education AB - från sedelpress till konkursmaskin

Hur kan en friskolekonkurs sluta i miljardunderskott? Och hur kan det komma sig att ingen förstod att det skulle hända? Hur kunde några få personer bli rika på skolpengen? Det finns många pressklipp om den stora skolkoncernens uppgång och fall, men alla frågor har inte fått svar.

Friskolereformen och skolpengen infördes 1992 i hela landet, inte bara i Knohult där denna berättelse utspelar sig 15-20 år senare. Personer och platser må vara fiktiva, men historien är hämtad från verkligheten, även om det ibland verkar osannolikt. Så här gick det till.

Nu du, Klabbarn, nu har jag klurat ut hur vi blir rika som troll, sa Åsa-Nisse till sin kompanjon.

Tillsammans drev de sedan några år Knohultaskolan AB som låg i framkant med pedagogiska innovationer som lärarlösa lektioner, fast man kallade det för entreprenoriellt lärande.

- Vi säljer Knohultaskolan AB för 500 miljoner till ett nybildat bolag, Åsa-Nisse Education AB, som du och jag äger tillsammans.

- Hur sjuttsingen skall vi få ihop 500 milje, undrade kompanjonen. Femhundra miljoner som vi alltså betalar till oss själva.

- Enkelt, jag har redan klart med en bank som lånar ut 300 miljoner, mot en saftig ränta visserligen, och resten får vi ta en revers på. Tillsvidare blir bolaget alltså skyldigt oss 200 miljoner.

- Men Knohultaskolan AB är ju inte värt mer än kanske 100 miljoner, invände vännen, och då är väl 500 ett hiskeligt överpris.

- Det är precis det som är det fina i kråksången, sa Nisse belåtet. De 400 miljonerna blir bara en goodwillpost i koncernbalansräkningen. Det är en så kallad immateriell tillgång, som varumärket till exempel. Alla vet ju att Eulalia är en lysande pedagog, även om hon så att säga inte alltid är närvarande på lektionerna. Eftersom vi gör affar med oss själva så är det ingen som lägger sig i värderingen.

- Har inte revisorer, Skolinspektionen, Skolverket eller kommunen några synpunkter, frågade Klabbarn.

- Icke, sa Nisse självsäker och la in en ny mullbank. Revisorer är nöjda bara vi skriver av tio procent om året på goodwillen. Det verkar inte som de tycker att storleken har någon betydelse, om man säger så. Varken Skolinspektionen eller Skolverket har i uppdrag att titta på skolans ekonomi. Inte kommunen heller för den delen, de betalar ut skolpengen och är bara glada att slippa driva skolan i egen regi.

- Men, undrade Klabbarn som var en baddare på huvudräkningen, då kommer ju koncernen att

Beklagar
sättningsfelen

ILLUSTRATION: KJELL NILSSON MÅRI

bli bankrutt om några år, eftersom resultatet belastas av räntekostnader på 30 miljoner om året och goodwillavskrivning på minst 50 miljoner.

- Präxist, sa Åsa-Nisse och såg pillemarisk ut, det vet jag. Men det är inte vårt problem. Jag har nämligen en köpare på lut. Ett riskkapitalbolag. Dom är på hugget som fasiken, förstär du, eftersom det bara är i Sverige man låter kortsiktiga vinstmaximerande ägare, helt utan pedagogiska ambitioner, köpa in sig i ett aldrig sinande skattefinansierat cash flow. Om två år kan vi nog få sisådär en 200 miljoner för våra aktier, vilket är ganska rimligt med tanke på att det är en ganska bra affär. Så, vad säger du? Vill du köpa? Klabbarn växte och vinst. Vi köper dem visserligen för 500 nu, men eftersom vi köper av oss själva så kammar vi hem runt 200 miljoner netto, summa summarum. De är ju värda 100 miljoner och vi får 300 cash plus en högst osäker fordran på 200. Hänger du med, Klabbarn?

Två år gick och allting utvecklades precis så som Nisse hade planerat. Eleverna strömmade till trots att Skolinspektionen hade anmärkningar. Ungdomarna fick sina bärbara datorer. Bra betyg fick dom också. Nisse och hans kompanjon sålde huvuddelen av skolkoncernen till ett riskkapital-

bolag för 217 miljoner. Nu hade man ungefär dubbelt så många elever som vid internförsäljningen något år tidigare.

Åsa-Nisse hade behållit 10 procent av aktierna och satt kvar i styrelsen. Dock fick han och kompanjonen skriva av sin fordran på 200 miljoner, annars hade bolaget formodligen varit skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning på grund av att det egna kapitalet kunde misstänkas vara brukat. De verkliga värdena på tillgångarna hade då krupit fram och en försäljning i det läget hade varit omöjlig. Då var det bättre att efterskänka de 200 miljonerna som ju var osäkra papperspengar redan från början. De hade ju ändå tjänat omkring 200 miljoner på den första försäljningen. Det egna kapitalet ökades på och balansräkningen var presentabel.

En del orosmoln kunde dock skönjas vid horisonten. Elevunderlaget minskade eftersom det helt enkelt fötts färre barn i bygd. Skolinspektionen knorrade om undervisningens bristande kvalitet, men man körde på som vanligt. Exakt som Klabbarn för flera år sedan hade förutsett ackumulerades förlusterna i koncernen på grund av räntekostnader och avskrivning på goodwillposten på tillsammans ca 100 miljoner kronor per år. Skolpengen

hade räckt gott och väl till att tacka de normala kostnaderna för driften, som lokaler och lärarlöner, och dessutom ge ett hyggligt överskott eftersom man var omvittnat försiktig med utgifterna. Men den extra belastningen i form av räntor och goodwillavskrivningar blev naturligtvis ohållbar efter några år.

De nya ägarna - riskkapitalbolaget - hade just begärt bolaget i konkurs när Klabbarn hälsade på hemma hos Åsa-Nisse. Över en Dom Pérignon 1969 vid poolen diskuterades händelseutvecklingen i den skolkoncern som de till för några år sedan varit ägare till.

Konkursförvaltaren hade konstaterat en brist i boet på rekordsumman en miljard för koncernen som helhet, inklusive koncernmodern Skolstrulo AB som ägde Åsa-Nisse Education AB, som i sin tur ägde de skoldrivande bolagen. Enbart i moderbolaget var skulderna nära 400 miljoner större än tillgångarna. I dotterbolagen, som bedrev själva skolverksamheten, fattades i också i runda tal 400 miljoner. I koncernmoderbolaget Skolstrulo AB fick man följaktligen skriva ner anskaffningsvärdet på aktierna i Åsa-Nisse Education AB till noll. Där rök cirka 200 miljoner.

- En miljard, sa Klabbarn och

såg frågande på Nisse. Hur sjuttsingen har det gått till?

- Jo, sa Nisse, den där goodwillen på 400 miljoner som uppstod i koncernbalansräkningen när vi köpte skolbolagen av oss själva - den visade sig såklart vara värdelös. Vem tror du att konkursförvaltaren skulle kunna sälja den till? Och aktierna i bolagen med ett bokfört anskaffningsvärde på 600 miljoner värderas till noll i konkursen. Inte så konstigt, de går ju

ganska dåligt nu. Det finns heller inga tillgångar i dem. Vi såg ju själva till att via koncernbidrag tömma dem på allt överskott för att kunna betala bland annat räntekostnaderna i moderbolaget. Totalt sett har vi sugit ut runt 350 miljoner den vägen.

Här tar fiktionen slut. För det skulle väl inte kunna hända i verkligheten att nästan 10 miljarder i skattefinansierad skolpeng betalas ut till företagare som enbart eftersträvar lönsamhet på bekostnad av undervisningens kvalitet och som vill stoppa så mycket som möjligt av skolpengen i egen ficka.

I teorin ska eleverna ta sin skolpeng och gå till en annan skola om undervisningen inte är bra. Enligt samma teori ska myndigheterna övervaka det hela och ingripa om reglerna inte följs. I verkligheten har vi ett asymmetriskt avtal mellan slipade affärsmän och en oorganiserad motpart bestående av elever, föräldrar, myndigheter och kommuner där ingen varken kan eller vill ta ansvar för att kontrollera att man får det man betalar för. Och allt påhejat av naiva politiker med goda intentioner, men uppenbarligen utan förmåga att kontrollera verksamheten.

Åter till Knohult. Resultatet blev att eleverna kastades ut i ovisshet om när, var och hur de skulle fortsätta sin skolgång, om de skulle få ut sina betyg mm. Och alla - inklusive tillsynsmyndigheterna - var tagna på sängen. Man trodde att skolan gick bra. Entreprenören själv hade till och med fått utmärkelsen *Entrepreneur of the Year* av en ledande revisionsbyrå. Om någon av intressenterna hade bemödat sig om att leta upp årsredovisningarna hos Bolagsverket några år tillbaka hade man inte behövt bli förvånad över miljardkonkursen. Det framgår tydligt sedan flera år att konstruktionen med de stora lånen och den värdelösa goodwillposten var på väg att förvandla sedelpressen till en konkursmaskin. Notan skickas till skattebetalarna, långivarna och - värst av allt - till eleverna.

(slut)

Per Andersson
civilkonem